

ความพยายามครั้งใหม่ของนิสิตนักศึกษาไทย

(พ.ศ. 2521 - 2524)

การปราบปรามอย่างรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 จนกระทั่งเกิดการปฏิรูปการปกครองโดยมีพลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้า และการใช้นโยบายที่แข็งกร้าว เข้มงวดต่อนิสิตนักศึกษาของรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้ผลักดันให้เยาวชนไทยจำนวนมากเดินทางเข้าสู่เขตป่าเขา เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย โดยเลือกที่จะใช้อาวุธตอบโต้กับความไม่เป็นธรรม บางส่วนได้หลบหนีไปใช้ชีวิตอยู่ต่างประเทศ และมีจำนวนไม่น้อยที่หมดหวังกับการแก้ไข้ปัญหาของประเทศไทยแนว ทางสันติวิธี

กิจกรรมทางด้านสังคมและการเมืองของนิสิตนักศึกษา ในปีพ.ศ. 2519-ต้นปี 2521 จึงอยู่ในภาวะชะงักงัน เพราะคำสั่งของหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินที่ 42/2519 ซึ่งมีข้อความโดยสรุปว่า

... ให้ยุบเลิกกิจกรรมและองค์กรทุกประเภทของนิสิตนักศึกษา และยกเลิกกฎระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับองค์กรและกิจกรรมของนิสิตนักศึกษา แต่อนุญาตให้จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรภายในสถานศึกษาทางด้านกีฬา ศิลปวัฒนธรรมและบำเพ็ญประโยชน์ได้ตามความจำเป็น และความเหมาะสม โดยได้รับความเห็นชอบจากหัวหน้าสถานศึกษานั้น ๆ สำหรับกิจกรรมภายนอกสถานนั้นและการเชิญบุคคลภายนอกเข้าร่วมกิจกรรม จะต้องได้รับความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษานั้นสังกัดอยู่ . . . (อ้างถึงใน สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชน, กองนโยบายและแผนงานเยาวชน 2525 . 157)

ถึงแม้รัฐบาลจะเข้มงวดกับบทบาทของนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก แต่กลุ่มที่มีบทบาททางสังคมและการเมืองยุคก่อนที่หลงเหลือจากการปราบปรามจำนวนหนึ่ง ซึ่งส่วนมากเป็นนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ไม่แน่ใจกับการดำเนินงานเคลื่อนไหวในลักษณะขบวนการ (บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์ เอกสารอัตโรเนียว 2525 . 88) ก็ยังพยายามที่จะเคลื่อนไหว ต้องดำเนินงานใต้ดินและเคลื่อนไหวอย่างซ่อนเร้น (แจ้ง คาวรุ่ง 2524 . 20) เช่น โปรรายไบปลิวจากยอคคติก ออกแถลงการณ์โดยนำออกไปตีพิมพ์ในห้องน้ำ ส่งจดหมายเวียนถึงเพื่อนนักศึกษา

และประชาชน (องค์การนิสิตนักศึกษา 19 สถาบัน 2523 : 98) ทางด้านคุณลักษณะของนิสิต นักศึกษากลุ่มนี้ ก็พยายามเข้มงวดด้านระเบียบวินัย "เรียกร้องตนเอง" อย่างเอาจริงเอาจัง บางคนถึงขนาดไม่ยอมกินขนมและของฟุ่มเฟือย (แจ้ง คาวรุ่ง 2524 : 20)

แต่แล้วเมื่อ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ได้ก่อการรัฐประหารสำเร็จและขึ้นเป็น นายกรัฐมนตรี ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520 และได้พยายามให้โอกาสนิสิตนักศึกษา ได้ทำกิจกรรมมากขึ้น ดังที่ได้กล่าวกับนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ว่า "ผมสนับสนุนให้ นักศึกษาทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม ใครขัดขวางนักศึกษา คนนั้นก็ศัตรูกับผม" (อ้างถึงใน องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง 2523 : 2523) และในเวลาต่อมา คณะรัฐมนตรี ได้มีมติผ่อนคลายนโยบายของหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินที่ 42/2519 มีเนื้อหาสาระดังนี้

(1) อนุญาตให้มหาวิทยาลัยต่าง ๆ พิจารณาจัดตั้งสโมสรและชมรมเพื่อดำเนินกิจกรรม ทางด้านกีฬา ศิลปวัฒนธรรม และการบำเพ็ญประโยชน์ได้โดยทบวงมหาวิทยาลัยจะต้องจัดให้มีการควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิด

(2) การจัดกิจกรรมดังกล่าวในข้อ (1) นอกสถานการศึกษา ให้กระทำเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และเฉพาะเท่าที่ได้รับการร้องขอจากหน่วยราชการ หรือร่วมกับหน่วยราชการเท่านั้นจะต้อง ไม่มีวัตถุประสงค์ทางการเมือง (สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, หนังสือที่ สร.0202/1858 ลงวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2521 เรื่อง ขอให้คณะรัฐมนตรีมีมติ ผ่อนคลายนโยบายหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินที่ 42/2519 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2525 : 69)

ในช่วงนี้กิจกรรมนิสิตนักศึกษายามในมหาวิทยาลัย โดยมากออกมาในรูปคณะกรรมการนิสิตศึกษาคณะ และชุมนุมทางวิชาการ ขณะเดียวกันนิสิตนักศึกษาก็เรียกร้องขอให้ สโมสรนิสิตนักศึกษาและสภานิสิตนักศึกษา ตั้งขึ้นกลางปีพ.ศ. 2521 จึงได้มีการเลือกตั้ง กรรมการสโมสรนักศึกษาทางอ้อม คือให้ตัวแทนจากคณะมาประชุมเพื่อเลือกนายสโมสรนักศึกษา และกรรมการตำแหน่งต่าง ๆ นิสิตนักศึกษา เริ่มต้นตัวและสนใจกิจกรรมกันมากขึ้น ทั้งกิจกรรม กีฬา ศิลปวัฒนธรรมและบำเพ็ญประโยชน์ โดยความดูแลอย่างใกล้ชิดของหัวหน้าสถานศึกษานั้นๆ

ถึงแม้ว่านิสิตนักศึกษาจะเคลื่อนไหวได้เพียงขอบเขตที่ถูกจำกัด แต่การเปิดโอกาส ดังกล่าว ก็ทำให้เกิดการรวมตัว และพยายามผลักดันบทบาทอย่างมีพลัง นับเป็นความพยายาม ใหม่อีกครั้งหนึ่งของขบวนการนิสิตนักศึกษาไทย ดังนั้นจึงกำหนดขอบเขตการศึกษาเอาไว้ดังนี้

ความพยายามครั้งใหม่ของนิสิตนักศึกษา
 บัณฑิตและการก่อเกิดองค์กรใหม่
 ปัญหาและความล้มเหลวขององค์กรนำ

ความพยายามครั้งใหม่ของนิสิตนักศึกษา

นิสิตนักศึกษานั้นมีความต้องการสิทธิเสรีภาพและความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง และต้องการที่จะทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม ดังนั้นจึงได้พยายามที่จะเคลื่อนไหวเพื่อให้มีองค์กร นิสิตนักศึกษาที่เป็นตัวแทนของนิสิตนักศึกษาอย่างแท้จริง และมีองค์กรที่เป็นศูนย์รวมของนิสิต นักศึกษาต่างสถาบัน ซึ่งในแต่ละลักษณะนั้นได้มีการเคลื่อนไหวดังต่อไปนี้

ก. ความพยายามจัดตั้งองค์กรภายในสถาบัน

การที่มหาวิทยาลัยกำหนดให้มีการเลือกตั้งกรรมการสโมสรนิสิตนักศึกษาทางอ้อมนั้น ไม่เป็นที่พอใจแก่นิสิตนักศึกษาทั่วไปนัก โดยนิสิตนักศึกษากล่าวว่า "เป็นองค์กรที่ไม่เป็นอิสระ อยู่ภายใต้พันนาการของข้อบังคับว่าด้วยสโมสร" (เจริญ เศษศิริ เศรษฐศาสตร์ 2522 : 69) หรือที่ผู้นำนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรามคำแหงกล่าวว่า

. . . ได้เข้าไปบริหารงานระยะหนึ่ง ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมากมาย กลุ่ม ชมรม ต่าง ๆ แทบจะไม่สามารถดำเนินงานหรือการบริการแก่นักศึกษา จะถูกควบคุมโดยอาจารย์ ที่ปรึกษา โครงการต่าง ๆ ของสโมสรมีได้ อยู่ในความเป็นอิสระของตน อาจารย์ที่ปรึกษา แทนที่จะให้คำปรึกษาแต่ในทางปฏิบัติจริง กลับเป็นการบีบหรือควบคุมจากทางมหาวิทยาลัยนั่นเอง และตามโครงสร้างแบบสโมสรมีเหตุผลหลายประการที่มีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ของการทำ กิจกรรมของนักศึกษา . . . การสอบ การเรียน การสอนและสวัสดิการต่าง . . . (เจริญ เศษศิริ เศรษฐศาสตร์, บรรณาธิการ 2523 : 7)

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวเรียกร้องที่จะให้การบริหารงาน กิจกรรมนิสิตนักศึกษามีอิสระและเป็นการปกครองตนเองของนิสิตนักศึกษา มีการประชุม รวบรวม ความคิดเห็นของนิสิตนักศึกษา และเสนอขอให้มหาวิทยาลัยดำเนินการแก้ไขระเบียบดังกล่าว การเคลื่อนไหวเริ่มเป็นกระบวนการที่ชัดเจนมากขึ้น เมื่อสโมสรนิสิตนักศึกษา 12 สถาบัน ได้ประชุมและได้มีการหารือถึงเรื่องเสรีภาพและการปกครองตนเองในมหาวิทยาลัย และมีข้อสรุปถึงภาระหน้าที่ของสโมสรนิสิตนักศึกษาดังนี้

ในขณะเดียวกันสโมสรนักศึกษา 12 สถาบัน ก็ต้องมีภาระหน้าที่ในการพิทักษ์ปกป้องสิทธิ และผลประโยชน์ของนักศึกษา เพื่อจะได้สร้างมหาวิทยาลัยให้เป็นแหล่งผลิตบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถออกไปรับใช้ประเทศชาติอย่างมีจิตสำนึกแห่งประชาธิปไตย . . . และมีความ ร่วมกันว่า "องค์ประกอบในการเสริมสร้างการปกครองตนเองของนักศึกษาอย่างแท้จริง งามมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) สโมสรนักศึกษาต้องมาจากการเลือกตั้งทางตรง 2) ต้อง านักศึกษาเพื่อตรวจสอบการทำงานของคณะกรรมการสโมสร 3) ต้องมีอิสระในการ นครและดำเนินกิจกรรมนักศึกษา (สโมสรนักศึกษา 18 สถาบัน 2522 . 166)

สโมสรนิสิตนักศึกษาทั้ง 12 สถาบัน ได้นำเอามติดังกล่าวไปใช้ในการเคลื่อนไหว กร้องกับผู้บริหารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แจกใบปลิว ติดโปสเตอร์ตามแหล่งต่าง ๆ จัด เรศการฆ่าหละหือบั้งคัมมหาวิทยาลัย (ฉฉฉ 2523 : 8) การเคลื่อนไหวในลักษณะ ากฎทั่วไปในแทบทุกสถาบัน ทางด้านสโมสรนักศึกษา 12 สถาบัน ได้จัดสำรวจประชามติ นิสิตนักศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เห็นด้วยกับองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ จึงได้ดำเนินการ ็ื่อนไหวเรื่องนี้อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งได้ตั้งคณะอนุกรรมการ 4 ท่าน พิจารณาผลดี เสียของการมีสภานักศึกษา เสนอต่อที่ประชุมอธิการบดี (สโมสรนักศึกษา 18 สถาบัน 22 : 167)

และในที่สุดความพยายามที่จะตั้งองค์ภายในสถาบันที่เป็นอิสระของนิสิตนักศึกษา ะสบผลสำเร็จ รัฐบาลยินยอมให้ก่อตั้งได้ โดยที่ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้กำหนดหลักการ ะบวนการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาอย่างกว้าง ๆ และให้นำไปปฏิบัติให้สอดคล้อง ะเหมาะสมกับสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ (เกษม สุวรรณกุล, หนังสือราชการที่ . 0100/162-174 ลงวันที่ 11 มิถุนายน 2522 เรื่อง การส่งเสริมกิจกรรมนิสิต ศึกษาศง อธิการบดีทุกมหาวิทยาลัยและสถาบัน) ตั้งนั้นในปีพ.ศ. 2523 จึงได้มีการ ี่ยนแปลงระบบบริหารงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเป็นรูปองค์การนิสิตนักศึกษาที่ได้รับการ อกตั้งทางตรงเป็นทีม เป็นกลุ่มหรือเป็นพรรค และมีสภานิสิตนักศึกษาพร้อมกันในครั้งนี้ อย

สิ่งที่ตามมาพร้อมกับการตั้งองค์การนิสิตนักศึกษา หรือสภานักศึกษา ก็คือการเอื้อ ำนวยให้นิสิตนักศึกษาได้รวมตัวกัน ทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกันในรูปแบบของพรรคนิสิตนักศึกษา ังต่อมาได้เข้ามามีอิทธิพลต่อกิจกรรมนิสิตนักศึกษาไม่ใช่น้อย จนกระทั่งได้มีการทบทวน ษาทของพรรคเสียใหม่

ข. ความพยายามจัดตั้งองค์กรร่วมระหว่างสถาบัน

องค์กรร่วมระหว่างสถาบันนิสิตนักศึกษาในยุคนี้ เริ่มขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อมีการประชุมระหว่างนายกสโมสรนิสิตนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ 8 แห่ง ในวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2521 ประกอบด้วย สโมสรนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาลัยเชครนบุรี เพื่อเตรียมจัดงานต้อนรับ "ผู้บริสุทธิ์ 19 คน" ซึ่งเป็นผู้ต้องหาในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และได้รับการปล่อยตัวตาม พรบ. นิรโทษกรรม (สโมสรนิสิตนักศึกษา 18 สถาบัน 2522 : 163) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและร่วมกิจกรรมกันครั้งนี้ ทำให้ทุกสถาบันมองเห็นความจำเป็นในการร่วมมือประสานงานของสโมสรนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ ในเวลาต่อมาได้มีสถาบันสมาชิกเพิ่มอีก 4 แห่ง คือ สโมสรนักศึกษาจาก มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ และสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าวิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง รวมเป็น 12 สถาบัน ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ หลายครั้งโดยเฉพาอย่างยิ่งการช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากน้ำท่วมใหญ่ในปีพ.ศ. 2521 ในรูปของ "คณะกรรมการนิสิตนักศึกษาช่วยเหลือประชาชนในปัญหาน้ำท่วม" (คน.ปน.) ประกอบด้วยผู้แทนจากสถาบันละ 2 คน เป็นกรรมการ และต่อมาได้เคลื่อนไหวรณรงค์ให้มืองค์การนิสิตนักศึกษาและสภานิสิตนักศึกษา และได้มีสถาบันต่าง ๆ สมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นอีก 8 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตพลศึกษา วิทยาเขตบางแสน วิทยาเขตบางเขน วิทยาเขตมหาสารคาม วิทยาเขตสงขลา วิทยาเขตปทุมวัน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า วิทยาเขตบางมดและมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี รวมเป็น "องค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน" และได้กลายรูปมาเป็นองค์กรประสานงานและเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันของนิสิตนักศึกษา ภายหลังจากสัมมนา เมื่อวันที่ 4-7 พฤษภาคม 2522 เพราะได้มองเห็นความจำเป็นที่ต้องมีการร่วมมือกันจริงจัง ในขบวนการนิสิตนักศึกษาเพื่อประสานและหนุนช่วยการต่อสู้ของส่วนต่าง ๆ ให้เข้มแข็งขึ้นกว่าที่จะทำกันตามลำพัง และผลการสัมมนาให้ตั้งกรรมการขึ้นชุดหนึ่งเพื่อทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงาน และบริหารงานขององค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน (สุขกมล วงศ์อมรรตธรรม 2524 : 29)

ซึ่งถ้าจะพิจารณาลักษณะการพัฒนาขององค์กรนิสิตนักศึกษาช่วงนี้แล้ว ระดับองค์กรในสถาบันนั้น เมื่อสภาพทางการเมืองยังปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของประชาชน องค์กรของนิสิตนักศึกษาที่ถูกปิดกั้นเป็นความลับเคลื่อนไหวได้คืน โดยไม่เปิดเผยตัว แต่เมื่อสภาพทางการเมืองเปลี่ยนแปลงไป นิสิตนักศึกษาเริ่มเคลื่อนไหว โดยเปิดเผยมากขึ้น ทั้งในองค์การนิสิตนักศึกษา สถานิสนักศึกษา หรือพรรคการเมืองในมหาวิทยาลัย สำหรับองค์กรของขบวนการนั้น เริ่มต้นจากการประสานงานและร่วมมือในปัญหาเฉพาะหน้า จนแปรเปลี่ยนเป็นการวางแผนร่วมงานกันระยะยาว มีกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น จึงเป็นเรื่องของการประสานงานในลักษณะถาวรมากขึ้น

ดังนั้นองค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบันจึงเปรียบเสมือนองค์กรกลางที่ทำหน้าที่สืบต่อจากศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย นับเป็นความพยายามอีกก้าวหนึ่งของนิสิตนักศึกษาที่จะก่อตั้งองค์กรกลางระดับขบวนการได้สำเร็จ แม้ว่าองค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน จะไม่สามารถกอบทพาทให้หักเหยวมก้าวหน้าได้เท่ากับศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก็ตาม

ก. กิจกรรมการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา

การเคลื่อนไหวเริ่มขึ้นด้วยประเด็นที่เป็นผลประโยชน์ของนิสิตนักศึกษา นั่นก็คือการรณรงค์เพื่อให้นิสิตนักศึกษามีสิทธิ เสรีภาพในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น มีการเรียกร้องเพื่อปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ประเด็นนี้แม้จะเป็นผลประโยชน์ของนิสิตนักศึกษาแต่ก็ไม่ชัดเจนมากนัก จะมีกลุ่มคนที่รู้สึกถึงภาวะของความอึดอัดก็เฉพาะนิสิตนักศึกษาที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นผลการเคลื่อนไหวครั้งนี้ จึงไม่ถึงกับสร้างความพอใจและยอมรับบทบาทของกลุ่มนำในวงกว้างมากนัก

จากการเรียกร้องให้มีองค์การและสถานิสนักศึกษา ได้หันเหบทบาทไปสู่สังคมวงกว้างมากขึ้น ทั้งทางด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2521 ทางด้านเศรษฐกิจ ก็ได้มีการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนจัดนิทรรศการเสนอข้อมูล และเสนอความคิดเห็นต่อรัฐบาลในเรื่องราคาน้ำมัน ค่าสาธารณูปโภคต่าง ๆ ค่ารถเมล์ และปัญหาน้ำตาลทรายขาดแคลน ในปีพ.ศ. 2522-2523 ในบางครั้งก็จัดชุมนุม

อภิปรายกับกลุ่มผู้ใช้แรงงานในปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น การขึ้นราคาน้ำมันสูงขึ้นถึง 60 % ในปีพ.ศ. 2523 จนกระทั่งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีต้องลาออกจากตำแหน่ง ทางด้านการเมืองได้เคลื่อนไหวคัดค้านเวียดนาม กรณีรุกรานกัมพูชา ซึ่งมีผลให้คนอพยพเข้าในไทยจำนวนมาก ในปีพ.ศ. 2522 และประท้วงกรณีทหารเวียดนามรุกล้ำอธิปไตยไทยจนเกิดการปะทะกับทหารไทยที่ จังหวัดปราจีนบุรี ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2523 และคัดค้านการใช้กำลังปราบปรามประชาชนของรัฐบาลเกาหลีสื่อกลางจว ปีพ.ศ. 2523 ได้เคลื่อนไหวคัดค้านการต่ออายุราชการ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกในปีพ.ศ. 2523 การเคลื่อนไหวครั้งสำคัญอีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีผู้เข้าร่วมจำนวนมาก และมีนิสิตนักศึกษาประกาศอดข้าวประท้วง ก็คือ การคัดค้านการขึ้นค่ารถเมล์ในเดือนมีนาคม 2524 จาก 1 บาท เป็น 2 บาท โดยเสนอให้เป็น 10 กิโลเมตรแรก 1.50 บาท ซึ่งในที่สุดรัฐบาลยินยอม

การเคลื่อนไหวส่วนใหญ่จะเป็นการตรงรณรงค์เพื่อสังคมมากขึ้น เป็นการใช้พลังหรือใช้วิธีการเรียกร้อง แต่กิจกรรมให้บริการแก่สังคมก็มี เช่น การจัดปλοบขวัญนักเรียนที่สอบเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ หรืองานสู่ความหวังใหม่ ในปีพ.ศ. 2522-2523 (ภาวนา เทวียนระวี 2524 : 159-168)

ลักษณะการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษายุคนี้ ใช้รูปแบบหลากหลายมากขึ้น เช่น ใช้วิธีการส่งตัวแทนเข้าพบรัฐบาล การสำรวจประชามติของนิสิตนักศึกษาและประชาชน การจัดกิจกรรมการเพื่อให้อินเทอร์เน็ตเป็นจริง หรือบางครั้งก็ใช้วิธีการต่อสู้อย่างสงบสันติ เช่น การอดข้าว ที่ขัดแย้งมากขึ้นก็คือการอภิปรายบนเวที การชุมนุมเรียกร้อง ซึ่งไม่ถึงกับการใช้ความรุนแรง หรือใช้พลังในการกดดันเรียกร้อง

ประเด็นในการเคลื่อนไหวนั้น แม้จะมีบางครั้งที่มีลักษณะของการคัดค้าน และเคลื่อนไหวก่อนสถานการณ์ เช่น การจัดงานสู่ความหวังใหม่ หรืองานทางด้านวัฒนธรรมอื่นๆ แต่สำหรับปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองนั้น องค์การนิสิตนักศึกษามักจะเคลื่อนไหวตามหรือตอบโต้สถานการณ์มากกว่า ซึ่งบางครั้งก็เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคม แต่บางครั้งก็ก่อให้เกิดปัญหาในขบวนการ

สำหรับกิจกรรมด้านวัฒนธรรมนั้น มีวงดนตรีและเพลงเพื่อชีวิตเกิดขึ้นอีกมากมาย เช่น วงประกายดาว น้ำค้าง ชีวี แคนโอ้सान หลังเพลง หยาดฝน นิรันดร์ บณิธานฯ พยายามสร้างสรรค์เพลงใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในวงการ หรือบางครั้งก็จะนำเพลงเพื่อชีวิตรุ่น 14 ตุลาคม 2516 มาเล่นใหม่ หรืออาจจะดัดแปลงเพลงที่เล่นกันในเซปป์าเซา พื้นที่มั่นของพรรคคอมมิวนิสต์ฯ ให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมเมืองมากขึ้น (ทิพวรรณ ทวีกุล 2524 : 58-59) ส่วนงานละครเวทีซึ่งเคยแสดงหลายครั้ง ทั้งของชมรมศิลปการแสดงของฝ่ายวัฒนธรรม คณะกรรมการนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และชมรมศิลปการแสดง มหาวิทยาลัยมหิดล และสามารถสื่อความคิดไปได้ในวงกว้าง ได้เริ่มฟื้นตัวในปีพ.ศ. 2521-2522 แต่ระยะหลังการหายเงิบไปเช่นกัน ซึ่งก็เช่นเดียวกับกิจกรรมทางด้านวรรณกรรม ซึ่งเคยมีบทบาทอย่างสูงเป็นเวทีของนักคิด นักเขียนที่คับแค้นกับสังคมมหาวิทยาลัยและสภาพแวดล้อมรอบตัว งานวรรณกรรมในมหาวิทยาลัยซึ่งมีชมรมวรรณศิลป์เป็นหลักสำคัญ หรือจะเป็นบทความข้อเขียนที่เคลื่อนไหวภายนอกมหาวิทยาลัยนั้น ก็ไม่ได้ก่อบทบาทอย่างมีพลังทางความคิดแก่นิสิตนักศึกษาได้อย่างจริงจังเช่นในอดีต แต่นิสิตนักศึกษาที่สนใจกิจกรรมทางด้านนี้ก็ยังมีไม่น้อย ดังที่ สุชาติ สวัสดิ์ศรี กล่าวว่า "งานวรรณกรรมของนิสิตนักศึกษาไม่น่า เรียกว่าขบเซา เพราะเท่าที่สังเกตจะมีผู้ส่งผลงานด้านเรื่องสั้น บทกวี มาให้เสมอไม่ได้ขาดหายไปไหน แต่อาจต้องใช้เวลาบ้างสำหรับคนรุ่นใหม่" (อ้างถึงใน ทิพวรรณ 2524 : 56)

ถึงแม้องค์กรหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษา จะไม่สามารถสร้างผลงานอย่างมีคุณค่าอย่างแท้จริง เช่นที่ผ่านมา หรืออาจจะไม่สามารถเคลื่อนไหวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าพิจารณาจากสภาพของการขาดช่วงการพัฒนาในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ความพยายามของนิสิตนักศึกษาดังกล่าวก็นับได้ว่า มีส่วนที่จะสานต่อพัฒนาการขบวนการเพื่อให้โอกาสนิสิตนักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมืองดังที่ผ่านมา

ปัจจัยและการก่อเกิดขององค์กรนำ

ถึงแม้ว่าองค์กรนำของนิสิตนักศึกษาทั้งระดับสถาบัน คือ องค์กรและสภานิสิตนักศึกษา หรือระดับขบวนการ ซึ่งได้แก่ "องค์กรนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน" ในยุคนี้ จะก่อตั้งด้วยเหตุผลเพื่อเป็นองค์กรกลางในการติดต่อประสานงาน เป็นตัวแทนของนิสิต

นักศึกษาหรือเสรีภาพในการจัดกิจกรรมและการปกครองตนเองก็ตาม แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกลงไปถึงกลุ่มที่เคลื่อนไหวในระยะต้นเพื่อให้มีการก่อตั้งองค์กรของนิสิตนักศึกษาทั้งสององค์กร จะทำให้สามารถพิจารณาปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ในอีกลักษณะหนึ่ง

เป็นที่ทราบแล้วว่า ภายหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 นั้น นิสิตนักศึกษาที่หลงเหลือจากการปราบปรามได้รวบรวมกันจัดตั้งเป็นองค์กรปิดลับ เนื่องจากเกรงว่าจะถูกทำลาย (แจ้ง คาวรุ่ง 2524 : 25) กลุ่มคนเหล่านี้ต่อมาได้ขึ้นมามีบทบาทต่อขบวนการนิสิตนักศึกษาผ่านทางสโมสรหรือองค์การนิสิตนักศึกษา การเติบโตของกลุ่มนำคุณนี้ยังเป็นรุ่นที่สืบต่ออุดมการณ์จากขบวนการนิสิตนักศึกษา ในปีพ.ศ. 2518-2519 นั้นเอง และขณะเดียวกันก็มีแนวความคิดที่จะผลักดันให้ขบวนการนิสิตศึกษามีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมืองดังเช่นในอดีต (ปัญญา อนันตวิวัฒน์ 2524:11) โดยคิดว่าบทบาทในการเคลื่อนไหวนั้น ไม่มีกลุ่มอื่นมีความพร้อมเท่าขบวนการนิสิตนักศึกษา และคิดว่าการเคลื่อนไหวดังกล่าว จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเติบโตทางความคิด และสร้างบรรยากาศการเมืองในมหาวิทยาลัย (2524 : 12)

กลุ่มก้าวหน้าในยุคนั้น จึงเข้าไปมีอิทธิพลต่อองค์การนิสิตนักศึกษาและองค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน การเข้าไปมีอำนาจต่อขบวนการนิสิตศึกษาดังกล่าวนั้น ผู้นำนิสิตนักศึกษาในยุคนั้นให้เหตุผลว่า

1 - การเรียกร้องสถานนิสิตนักศึกษา เพื่อเป็นฐานต่อรองทางการเมือง เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนไหวได้อิสระมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่เราไม่พร้อมที่จะเอาองค์กรนี้มาใช้ประโยชน์ได้

2 - การตั้งกลุ่มการเมืองหรือพรรคนักศึกษา เพื่อรองรับงานเคลื่อนไหวทั้งภายในและภายนอกโดยตรง สร้างกลไกประสานงานกับกลุ่มต่าง ๆ เพื่อรองรับการเคลื่อนไหวและผลักดันให้พรรคต้องเป็นตัวนำ และกำหนดการเคลื่อนไหว (ปัญญา 2524 : 11)

หรือจากที่ เสรีชน ณ ชาติไทย ได้บันทึกเอาไว้ในวารสารชูไท ของกลุ่มก้าวหน้า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ว่า "มีพรรคนักศึกษาเป็นองค์กรสำคัญของนักศึกษาก้าวหน้า เข้ายึดกุมการนำในองค์การฯ แต่ละที่ โดยจะนำองค์การนักศึกษา 20 สถาบัน มาเป็นกองหน้าการเคลื่อนไหวของนักศึกษา" (2524 : 31)

และจากสภาพที่เห็นปรากฏ กลุ่มที่ผลักดันให้มีการก่อตั้งองค์การหรือสภานิสิตนักศึกษาในเวลาต่อมา ก็ได้จัดตั้งเป็นพรรคนักศึกษาในมหาวิทยาลัยนั่นเอง เช่น กลุ่มนักศึกษาต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ก็คือพรรคพลังธรรม ที่ขึ้นเป็นกรรมการองค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มจุฬาริไทย ก็เป็นพรรคจุฬาริไทย และได้ครองตำแหน่งในองค์การนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มศึกษาพัฒนาสังคม ก็ขึ้นเป็นพรรครวมมทิลล และเป็นกรรมการองค์การนักศึกษามทิลล เป็นต้น

ดังนั้นถ้าสรุปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตั้งองค์การนำของนิสิตนักศึกษาแล้ว ปัจจัยสำคัญน่าจะอยู่ที่การที่กลุ่มก้าวหน้าของขบวนการนิสิตนักศึกษามีจินตภาพ เกาะเกี่ยวอยู่กับพลังนิสิตนักศึกษาในอดีต จนเกิดแรงผลักดันในใจที่จะสร้างขบวนการนิสิตนักศึกษาให้มีบทบาทดังที่ผ่านมา พวกเขาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ในการเคลื่อนไหวในยุคก่อนหน้านี้ว่า ต้องมีองค์กรนำ และจะต้องยึดกุมองค์กรนำให้ได้ เช่นเดียวกับที่ กลุ่มก้าวหน้าสามารถมีอิทธิพลในองค์การนักศึกษา และศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาอย่างมีเอกภาพ ในปีพ.ศ. 2518-2519 พวกเขาจึงได้เคลื่อนไหวที่จะให้มีองค์กรนำมาเป็นพื้นฐานและกลไกรองรับการเคลื่อนไหวในอนาคต

สำหรับการถูกจำกัดสิทธิ เสรีภาพ หรือความต้องการการปกครองตนเองนั้น ถึงแม้จะเป็นสาเหตุที่ยกมาอ้างถึงการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา แต่เวลาเพียง 1 ปี ที่ผ่านมา ภายใต้การควบคุมเข้มงวดของรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร และอีก 3 ปีที่ได้รับการผ่อนคลายจากรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ก็ไม่ปรากฏความอึดอัดหรือความคับแค้นอย่างเป็นทางการ เช่นที่เคยปรากฏมาในอดีตที่นิสิตนักศึกษากลุ่มหนึ่ง เบื่อหน่ายสภาพไร้สาระในสังคมมหาวิทยาลัย จะมีการเรียกร้องหรือการประชุมประท้วงอยู่บ้างก็เป็นไปอย่างมีการจัดตั้งผ่านทางสโมสรนิสิตนักศึกษา 12 สถาบันยุคนั้น แต่ก็ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า สำหรับอิสระชนที่เคยมีสิทธิ เสรีภาพเต็มที่ในมหาวิทยาลัย จะไม่รู้สึกอึดอัดต่อการควบคุมดังกล่าวเพียงต้องการเห็นประเด็นว่า ปัจจัยประการแรกน่าจะจะมีอิทธิพลต่อการก่อตั้งองค์กรนำมากกว่าปัจจัยหลัง และนอกจากนี้ยังมีปัจจัยอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการก่อตั้งองค์กรนำในยุคสมัยนี้

ปัจจัยดังกล่าวก็คือ "การมองเห็นภาระหน้าที่ที่จะต้องประสานงานกัน" จากความร่วมมือในการรับขวัญผู้บริสุทธิ์ ในคืน 6 ตุลาคม 2519 จนกระทั่งถึงการช่วยเหลือ

ผู้ประสบภัยจากปัญหาหน้าท่วม ทำให้มองเห็นปัญหาของการประสานงานในลักษณะที่ไม่ต่อเนื่อง และพิจารณาว่ามีปัญหาที่ต้องเคลื่อนไหวและช่วยกันอยู่เสมอ จึงได้มีการก่อตั้งกรรมการขึ้น ทำหน้าที่บริหารและเป็นแกนกลางในการประสานงานขององค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน (สุขกมล วงษ์อมรรธรรม 2524 : 29) ซึ่งในกรณีเช่นนี้ นิสิตนักศึกษาก้าวหน้าบางคน มองเห็นเป็นภาระกิจทางประวัติศาสตร์ที่จะต้องรับผิดชอบ

ด้วยความต้องการแอบแฝงในกลุ่มนิสิตนักศึกษา ตลอดจนเหตุผลที่ใช้ในการรณรงค์ เรียกร้อง และการพัฒนาขอความร่วมมือชั่วคราวชั่วคราวเป็นการถาวร แต่ก็ล้วนเป็นปัจจัยของการก่อตั้ง องค์การ-สภา-พรรคของนิสิตนักศึกษา และองค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบันทั้งสิ้น

ปัจจัยและความล้มเหลวขององค์การนำ

ภายหลังจากนิสิตนักศึกษาก็กลับมามีบทบาททางสังคมและการเมืองอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงนี้ขององค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน ก็ได้เคลื่อนไหวตอบโต้สถานการณ์ทางสังคมและการเมืองหลายครั้ง แต่ในช่วงหลังการเคลื่อนไหวในประเด็นต่าง ๆ เริ่มประสบปัญหา เพราะ

" . . . การเคลื่อนไหวทางการเมืองทุกครั้งมีแต่นักศึกษาก้าวหน้าบางส่วนเท่านั้นที่มีส่วนร่วม . . . นักศึกษายกเข้ามาร่วมโดยมาก โดยมากจะเป็นการระดมคนทำกิจกรรมเข้าร่วม . . ."

(ข้อพิพาท ชูโต 2524 : 43) จนกระทั่งให้เกิดคำถามสำหรับนิสิตนักศึกษาที่ทำกิจกรรมว่า

" . . . สภาพการณ์ต่าง ๆ ในมหา'ลัยปัจจุบัน มันทำให้พวกเราซึ่งเป็นคนทำกิจกรรม อยู่ตามองค์กรต่าง ๆ ใน มหา'ลัย เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น "ส่วนหัว" ของขบวนการนักศึกษา ต้องขบคิดกันอย่างหนักว่า สิ่งต่าง ๆ หรือ บทบาทต่าง ๆ ที่พวกเราได้ทำมาตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา มันเป็นเรื่องที่ถูกต้องหรือไม่ ทำไมเวลาออกไปเคลื่อนไหวปัญหาประชาชน ถึงมีแต่พวกเราคนเดียว หรือนักศึกษาเพียงไม่กี่คนมาเข้าร่วมกับเรา . . . รู้สึกว่ามันเป็นการทำงานของคนกลุ่มเดียว คือจัดกันเองกูกันเอง . . ." (คน ธรรม 2523 : 7)

การที่นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมในกิจกรรมขององค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบันนั้น น่าจะเป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมขององค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน ไม่สอดคล้องกับความสนใจของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ และไม่สามารถเรียกร้องการยอมรับจากนิสิตนักศึกษาได้อย่างแท้จริง ถึงแม้ว่าจะได้มีการสรุปข้อบกพร่องของขบวนการนิสิตนักศึกษา ก่อนปีพ.ศ. 2519 ที่เคลื่อนไหวล้าหน้านักศึกษา ประชาชนไปด้วยการ "เอาใจใส่การทำงานร่วมกับเพื่อนนักศึกษามากขึ้น" และมีการคึงกันอยู่เสมอว่า "อย่าไปแต่หัว" (พิสันต์ แซ่ลี

เอกสารข้อโรเนียว 2525 : 23) แต่ในที่สุดองค์กรนำยุคนั้นก็ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกัน คือไม่สามารถนำนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ได้ และได้มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว ด้วยการจัดการประชุมที่เปิดกว้างมากขึ้น เช่นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จัดงานวิชาการ แต่เมื่อมีปัญหาเกิดความแตกแยกในระหว่างกลุ่มนำเพิ่มมาอีก ก็ยิ่งทำให้สถานการณ์ขององค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบันทรุดลงไปจนในที่สุดก็ต้องหยุดการเคลื่อนไหวไปโดยปริยาย และต้องล้มการรวมตัวอย่างเป็นทางการลงในปีพ.ศ. 2524

ในที่นี้จะลองพิจารณาเฉพาะบทบาทขององค์กร โดยยกเว้นที่จะกล่าวถึงปัญหาของบุคคลผู้ปฏิบัติงาน โดยจะศึกษาถึงความผิดพลาดในการจัดกิจกรรมและบทบาทที่ก่อให้เกิดปัญหา ต่อเนื่องจนต้องล้มเลิกองค์กรในเวลาต่อมา

ก. บทบาทในการบั่นทอนอำนาจรัฐทางการเมือง

จากเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ทำให้ความเชื่อมั่นในแนวทางสันติวิธีลดลง เกิดความเป็นปฏิปักษ์กับผู้บริหารประเทศ ดังนั้นขบวนการนิสิตนักศึกษาจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อ "เคลื่อนไหวเปิดโปง และบั่นทอนการทำงานที่ผิดพลาด และการใช้อำนาจเผด็จการปิดกั้น การศึกษาและการต่อสู้ของประชาชน" (พิสันต์ แซ่ลี 2524 : 23) และด้วยความหวังว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองจะช่วยสร้างบรรยากาศในการยกระดับการรับรู้ของนิสิต นักศึกษา และเพื่อสะสมประสบการณ์ให้กับนิสิตนักศึกษาที่นำการเคลื่อนไหว (ปัญญา 2524 : 11) กลุ่มนำจึงพยายามจะนำองค์กรไปมีบทบาททางการเมืองเช่นนี้ตลอดเวลา แม้ว่าจะปรับวิธีการ บางด้านเพื่อให้นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมได้มากขึ้น แต่ก็ปรากฏว่าไม่ได้ผลเท่าที่ควร ผู้ร่วมงาน มีน้อย จนกระทั่งทำให้องค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบัน กลายเป็นองค์กรเฉพาะของกลุ่ม ก้าวหน้า แต่ไม่ใช่องค์กรกลางของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศดังที่องค์กรนำอื่น ๆ โดยเป็นมา ในอดีต ดังที่ผู้นำนิสิตนักศึกษาคนหนึ่งได้ประเมินความผิดพลาดของการเคลื่อนไหวทางการเมืองเอาไว้ว่า

. . . การกำหนดงานแบบเก่า (เคลื่อนไหวทางการเมือง) ทำให้แกนนำและผู้ปฏิบัติงานของขบวนการถอยห่างออกจากรุ่นนักศึกษาส่วนใหญ่ . . . ความไม่ตระหนักถึงความจำเป็นของการปรับขบวนการให้เข้ากับสถานการณ์ภายนอก และองค์กรประกอบภายในของตน ทำให้ งานที่แกนนำและผู้ปฏิบัติงานผลักดันออกมา ไม่ได้รับความร่วมมืออย่างคาดหวังเอาไว้ . . . และเป็นการผลิตงานที่ห่างจากผลประโยชน์ของนักศึกษารุ่นนี้ . . . (บุญชัย ชัยสิงห์กานานนท์ 2525 : 90)

จากการที่องค์กรนำไม่สามารถชักจูงนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้น จึงได้มีผู้เสนอว่า

องค์กรนักศึกษา 20 สถาบัน น่าจะปรับแนวการเคลื่อนไหวทางการเมืองมุ่งไปสู่การนำนักศึกษาออกไปแสดงบทบาททางสังคมทุกรูปแบบและทุกวิถีทางแทนที่จะจำกัดบทบาทเฉพาะทางการเมือง พยายามสร้างให้องค์กรนักศึกษา 20 สถาบันเป็นองค์กรตัวแทนของนักศึกษาที่มีฐานะเป็นที่ยอมรับของนักศึกษา และเป็นองค์กรที่โน้มน้าวให้นักศึกษาแสดงบทบาททางสังคมออกมา . . . (เสรี ๓ ชาติไทย 2524 : 32)

ดังนั้นความล้มเหลวประการหนึ่งขององค์กรนำของนิสิตนักศึกษาก็คือการจับประเด็นการเคลื่อนไหวที่ไม่สามารถดึงคนส่วนใหญ่เข้าร่วมขบวนการได้อย่างจริงจัง ทำให้ขาดฐานกำลังที่จะสนับสนุน และทำให้ถดถอยจากการเป็นองค์กรของนิสิตนักศึกษา เป็นองค์กรของกลุ่มก้าวหน้าโดยเฉพาะ

ข. ความไม่มีประสิทธิภาพขององค์กร

องค์การนิสิตนักศึกษา 20 สถาบันนั้น ประสบปัญหาในการเคลื่อนไหวทางการเมืองหลายครั้ง เช่น การเคลื่อนไหวคัดค้านการที่เวียตนามแทรกแซงกัมพูชา จนกระทั่งเกิดปัญหาการหนีภัยของผู้อพยพเข้าไทยจำนวนมาก นิสิตนักศึกษาตัดสินใจล่าช้า และประกาศคัดค้านพอดีกับที่พรรคคอมมิวนิสต์ฯ ประกาศคัดค้านเวียตนามอย่างเป็นทางการ ทำให้ถูกมองว่าเคลื่อนไหวตามพรรคคอมมิวนิสต์ฯ การคัดค้านการต่ออายุราชการ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้นำ แต่ปรากฏว่า เมื่อพรรคประชาธิปไตยฯ ได้รับ "รัฐบาลใหม่" และยุติการเคลื่อนไหว นิสิตนักศึกษาก็ประกาศยุติตาม ทำให้ถูกตั้งเสียงว่าอิงอยู่กับกลุ่มการเมือง และขาดการสำรวจสภาพความคิดเห็นของกลุ่มคนอื่น ๆ (แจ้ง คาวรุ่ง 2524 : 21-23) หรือแม้กระทั่งทำที่ต่อภารกิจรัฐประหาร เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2524 และเกิดการต่อสู้ระหว่างฝ่ายกบฏและฝ่ายรัฐบาล นิสิตนักศึกษาให้เกิดความแตกแยกในแนวความคิดว่าจะแสดงท่าทีต่อปัญหาดังกล่าวอย่างไร การตัดสินใจแปรเปลี่ยนไป มาจนกระทั่งเมื่อตกลงกันได้ ก็ต่อเมื่อรัฐบาลสามารถปราบปรามผู้ก่อการได้เรียบร้อยแล้ว (สุขกมล วงศ์อมรรตธรรม 2524 : 29)

การที่องค์การนิสิตนักศึกษาคัดลึนใจล่าช้า, ลังเล จนบางครั้งเคลื่อนไหวนั้น
สภาพการณ์นั้น ได้มีผู้สรุปถึงความผิดพลาดดังกล่าวเอาไว้ว่า "1) ขาดความเจนจัดในการ
เคลื่อนไหวนั้น 2) ปัญหากำลังคน 3) ปัญหากลไกภายใน 4) ปัญหาโครงสร้างของ 20
สถาบัน" (ปลายสน สุชสวัสดิ์ 2524 : 42-43) ซึ่งเป็นปัญหาของคุณภาพขององค์กร ใน
สภาพการณ์ที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างรวดเร็ว

จากข้อจำกัดขององค์กร ักกล่าว เมื่อรวมเข้ากับความไม่พร้อมของกลุ่มนิสิต
นักศึกษา ซึ่งได้สรุปบทเรียนจากความผิดพลาดของขบวนการในอดีต และพยายามเคลื่อนไหวนั้น
อย่างระมัดระวัง รัศมึม รอบคอบ ในเวลาเดียวกันก็ขาดการแสวงหาข้อมูลที่เป็นจริงด้วย
ตนเอง ขาดประสบการณ์และความเจนจัดในการเคลื่อนไหวนั้น อันเนื่องมาจากการขาดช่วง
ของขบวนการนิสิตนักศึกษาในระยะหนึ่ง ทำให้เกิดภาวะสับสนในขบวนการ แต่กลุ่มน้ำก็
พยายามผลักดันขบวนการให้เคลื่อนไหวนั้นทางการเมือง ตามสภาพการณ์อยู่ตลอดเวลาแทนการ
กลับมามหาชนสภาพที่เป็นจริงของขบวนการ และคิดค้นสร้างงานและเคลื่อนไหวนั้นอย่างเป็นระบบ
สภาพที่รวมศูนย์แสดงถึงความไม่มีประสิทธิภาพขององค์กรนี้ ก็คือปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้
เกิดการล่มสลายของขบวนการในเวลาต่อมา

สรุป

ในยุคนี้ นิสิตนักศึกษาสามารถพลิกกลับมามีบทบาทอีกครั้งได้สำเร็จ สามารถจัดตั้ง
องค์การและสภานิสิตนักศึกษาทางตรงเป็นทีมหรือพรรคได้สำเร็จ นับเป็นความพยายามที่จะ
สร้างขบวนการนิสิตนักศึกษาขึ้นใหม่ แต่แนวทางในการสร้างขบวนการนั้น ยังคงมีอิทธิพล
ด้านรูปแบบและเนื้อหาจากการเคลื่อนไหวนั้นของนิสิตศึกษาก่อนปีพ.ศ. 2519 ไม่น้อย แม้จะ
พยายามเข้าไปสร้างสัมพันธ์กับนิสิตนักศึกษาโดยทั่วไป พยายามเคลื่อนไหวนั้นในประเด็นปัญหา
ด้วยความสุขุมรอบคอบ แต่ก็มิได้ทิศทางของการเคลื่อนไหวนั้นในการ บันทอนอำนาจของรัฐ และ
ยึดมั่นแนวทางการเมืองด้วยความหวังว่าบรรยากาศทางการเมืองจะสร้างความเติบโตภายใน
ขบวนการมากกว่าจะคำนึงถึงประเด็นการเคลื่อนไหวนั้นในเรื่องผลประโยชน์ร่วมกับของนิสิต
นักศึกษา

การมุ่งสร้างฐานอำนาจ โดยขาดการพิจารณาถึงสภาพความเป็นจริงของนิสิตนักศึกษา
ทั่วไป ทำให้องค์กรนิสิตนักศึกษาไม่สามารถจะมีบทบาทเป็นที่ยอมรับของนิสิตนักศึกษาได้อย่าง
เต็มที่ และเมื่อรวมเข้ากับความต้อยประสพการณ์ในการเคลื่อนไหว ทำให้มีปัญหาวางครั้ง
ล้มเหลวในการเคลื่อนไหว ความเชื่อมั่นต่อองค์กรนิสิตศึกษาก็ลดน้อยลงตามบทบาท
ดังกล่าว

ดังนั้นแม้จะก่อตั้งองค์กรเป็นพื้นฐานรองรับการเคลื่อนไหวได้สำเร็จ แต่เมื่อ
องค์กรนิสิตนักศึกษาไม่สามารถแสดงบทบาทให้เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากคนกลุ่มใหญ่ได้
สำเร็จ ความพยายามของนิสิตนักศึกษาผู้นั้น จึงประสพกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย